

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย

1. หนังสือพิมพ์ทั่วไป

1.1 หนังสือพิมพ์รายวัน

ข่าวสด
คมชัดลึก
เดลินิวส์
ไทยรัฐ
ไทยโพสต์
แนวหน้า
บางกอก ทูเดย์
บ้านเมือง
ประชาทรรศน์
พิมพ์ไทย
พิมพ์ไทย
โลกวันนี้
สยามรัฐ

2. หนังสือพิมพ์ธุรกิจ

2.1 หนังสือพิมพ์รายวัน

กรุงเทพธุรกิจ
เอเอสทีวีผู้จัดการ
โพสต์ ทูเดย์

2.2 หนังสือพิมพ์ราย 3 วัน

ประชาชาติธุรกิจ
ฐานเศรษฐกิจ
สยามธุรกิจ

2.3 หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์

กรุงเทพธุรกิจ บิซวีค
ผู้จัดการ 360° รายสัปดาห์

3. หนังสือพิมพ์กีฬา
 - 3.1 หนังสือพิมพ์รายวัน
 - สยามกีฬารายวัน
 - สตาร์ชอคเกอร์รายวัน
 - คิกออฟ
 - สปอร์ตพูล
 - สปอร์ตแมน
 - ฟุตบอลพูลฉบับตลาดลูกหนัง
 - 3.2 หนังสือพิมพ์ราย 3 วัน
 - ซูเปอร์พูล
 - มองอย่างเซียน
4. หนังสือพิมพ์บันเทิง
 - 4.1 หนังสือพิมพ์รายวัน
 - สยามดารา
 - ดาราเดลี
 - 4.2 หนังสือพิมพ์ราย 3 วัน
 - สยามบันเทิง
 - มายาแซนแนล
5. หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ
 - บางกอกโพสต์ (Bangkok Post)
 - เดอะเนชั่น (The Nation)
 - เดลี เอ็กซ์เพรส (Daily Express)
 - สตีวเดนท์วีคลี่ (Student Weekly)
6. หนังสือพิมพ์ภาษาจีน
 - ตงฮั่ว
 - ชิงเสียนเยอะเป่า
 - สากล
7. หนังสือพิมพ์ภาษาญี่ปุ่น
 - บางกอก ชูโฮ
8. หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น
 - 8.1 ภาคเหนือ

เชียงใหม่นิวส์

ไทยนิวส์

8.2 ภาคอีสาน

โคราชรายวัน คนอีสาน

ข่าวจังหวัดกาฬสินธุ์

8.3 ภาคใต้

โฟกัสภาคใต้

สมิหลา ใต้มส์

ทางใต้

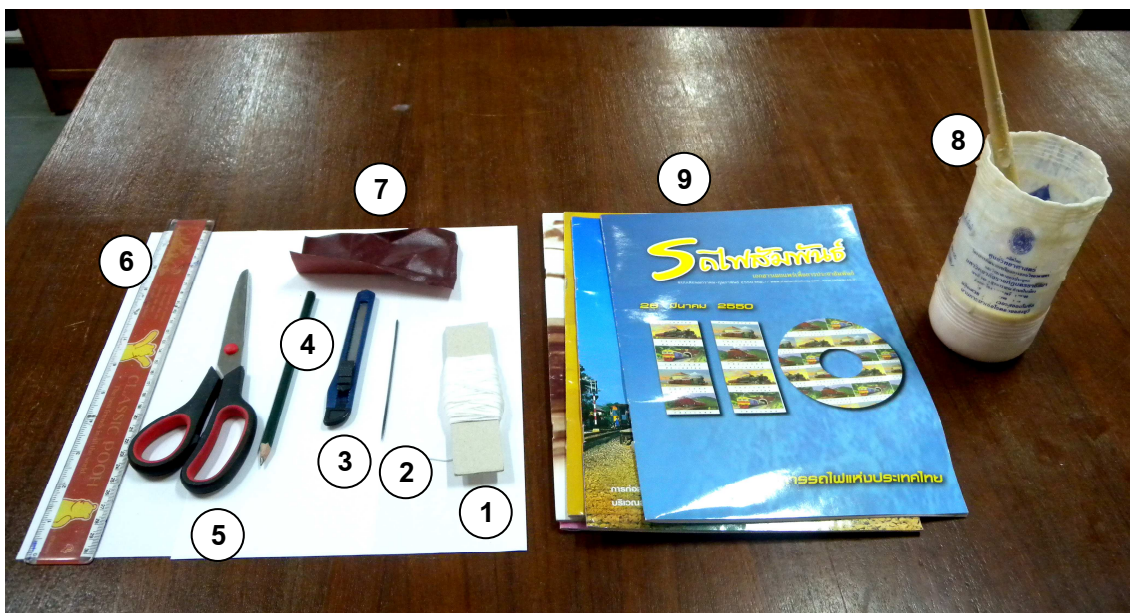
เสียงใต้

ภาคผนวก ข

การเย็บเล่มวารสารแบบฟลิปปลา

การเย็บเล่มวารสารแบบฟลิปปลาเป็นวิธีการเย็บด้วยมือ เหมาะสำหรับเย็บเล่มวารสารที่มีการเข้าเล่มแบบเย็บลวดโลหะเท่านั้น โดยบรรณารักษ์สามารถดำเนินการด้วยตนเองได้ โดยใช้อุปกรณ์พื้นฐานของห้องสมุดดังต่อไปนี้

1. เข็ม เลือกว่ามีขนาดใหญ่พอสมควรเพื่อให้สามารถร้อยเชือกได้
2. เชือกขาว
3. มีดคัตเตอร์
4. ดินสอ
5. กรรไกร
6. ไม้บรรทัด
7. ผ้าแล็คซีน
8. กาว
9. วารสารที่ต้องการเย็บเล่ม

ขั้นตอนการเย็บรวมเล่มวารสาร

1. วัดระยะวารสารด้วยไม้บรรทัด และใช้ดินสอทำสัญลักษณ์ตำแหน่งบนวารสารทั้งหมด 6 จุด โดยวางด้านสันของวารสารหันออกตัว วัดจากขอบด้านซ้าย 3 จุด จุดละ 1 - 1.5 นิ้ว และวัดจากขอบด้านขวา 3 จุด จุดละ 1 - 1.5 นิ้ว เช่นเดียวกัน ทำเช่นนี้กับวารสารทุกเล่มที่ต้องการเย็บรวมเล่ม ดังภาพ

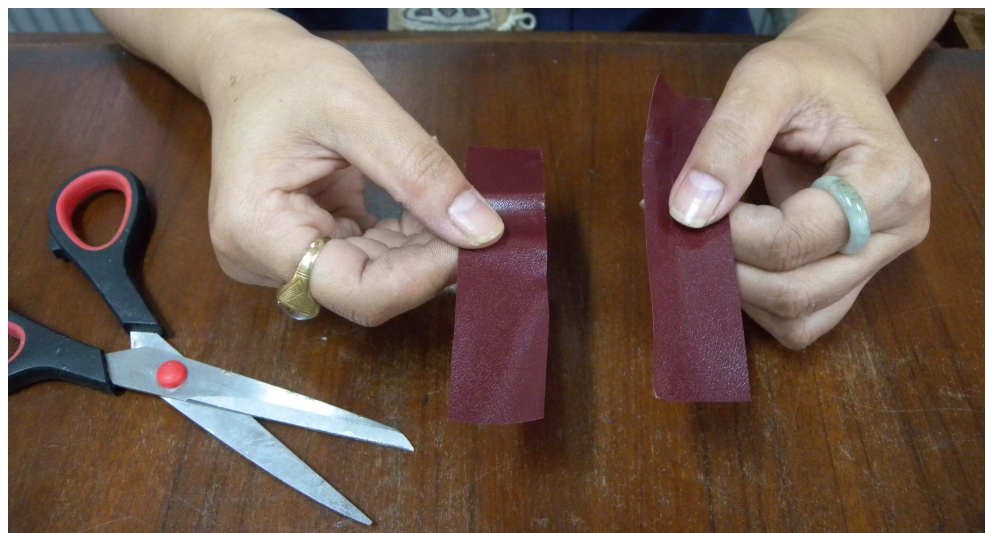
2. ใช้มีดคัตเตอร์บากตามตำแหน่งที่ได้ทำสัญลักษณ์ไว้ กับวารสารทุกเล่ม ดังภาพ

3. นำวารสารล่วงหน้าที่ต้องการนำมาเย็บรวมเล่มวารสารมาตรวจสอบความครบถ้วนของวารสาร พร้อมกับเรียงลำดับวารสารจากหมายเลขฉบับที่น้อยที่สุด (บนสุด) ไปยังหมายเลขฉบับที่มากที่สุด (ล่างสุด)

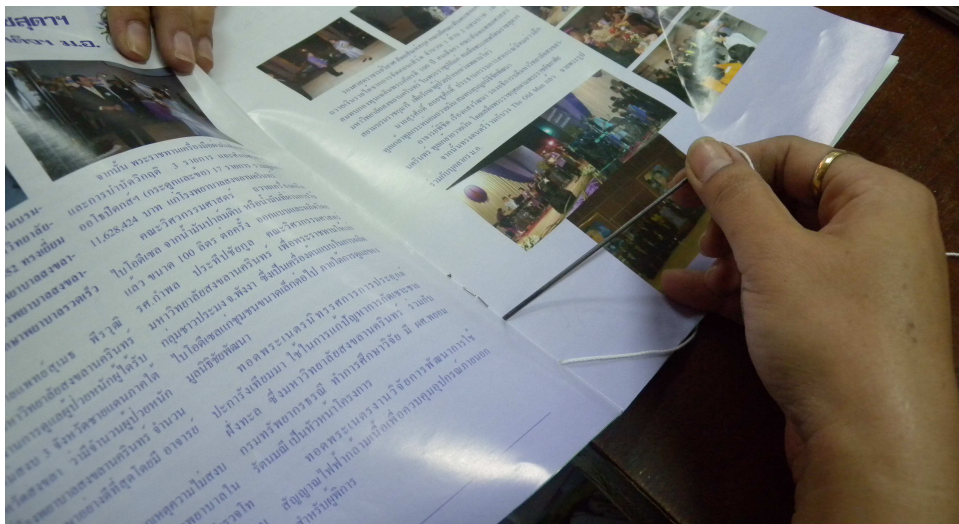
4. เตรียมผ้าแล็คซัน โดยการตัดให้มีความยาวมากกว่าความสูงของสันวารสารที่ต้องการเย็บรวมเล่มวางซ้อนกัน อย่างน้อยด้านละ 2 – 3 นิ้ว ดังภาพ

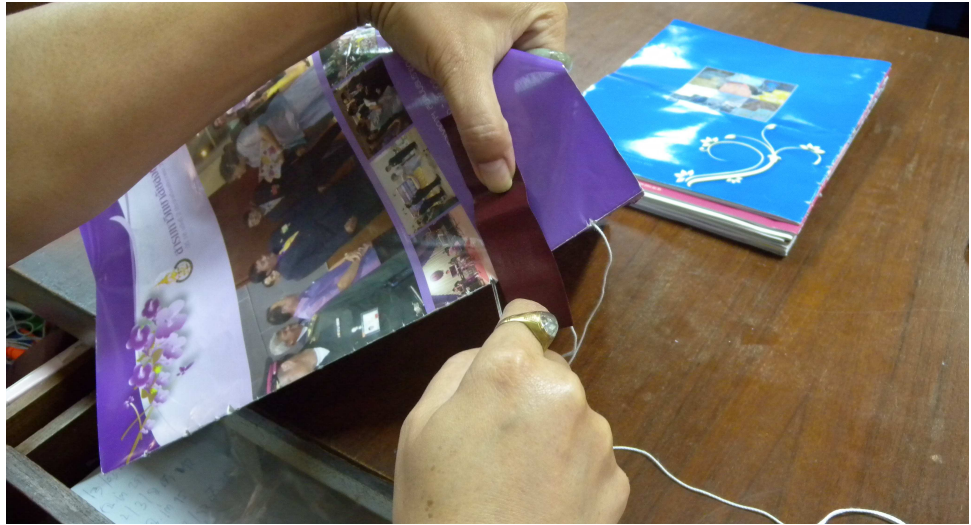
5. ลงมือเย็บวารสารโดยใช้ด้ายร้อยใส่เข็มความยาวประมาณ 1 – 1.5 เมตร เย็บวารสารทีละเล่ม โดยเริ่มจากวารสารหมายเลขฉบับที่มากที่สุด (ล่างสุด) สอดเข็มเข้าช่องที่ 1 ดังภาพ

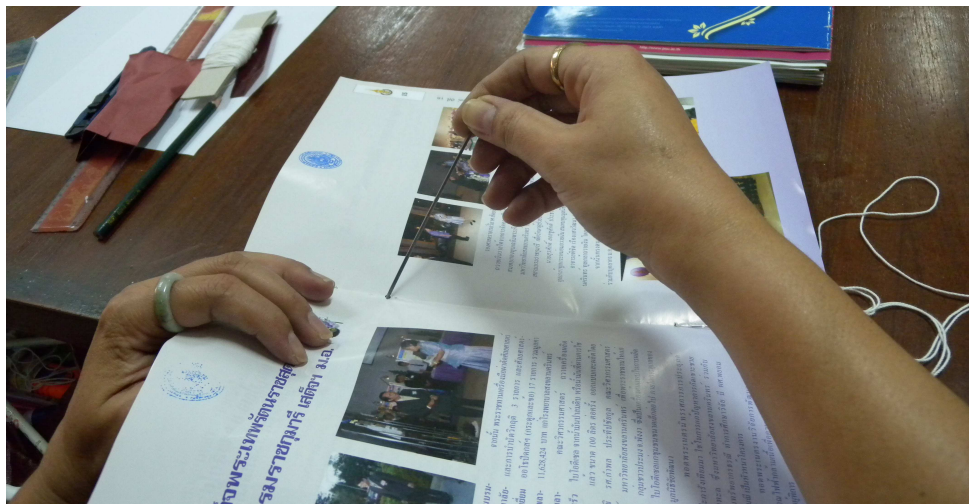
6. กางวารสาร เพื่อสอดเข็มออกมาที่ช่องที่ 2 ดังภาพ

7. นำผ้าลึ้กขึ้นมาค้นระหว่างช่องที่ 2 และ 3 พร้อมกับสอดเข็มเข้าไปที่ช่อง 3 ดังภาพ

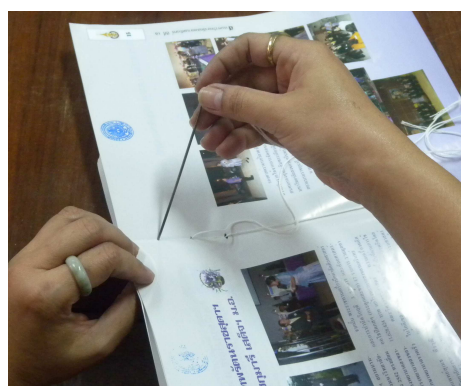
8. กางวารสาร เพื่อสอดเข็มออกมาที่ช่องที่ 4 ดังภาพ

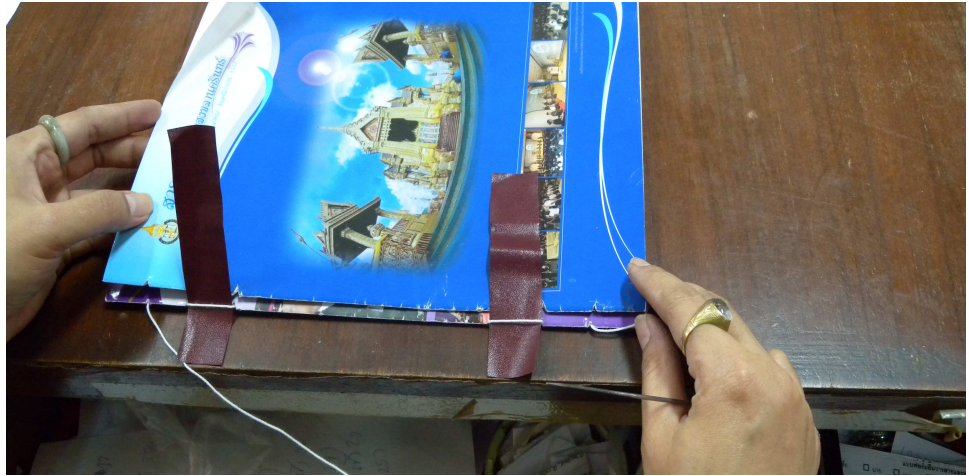
9. นำผ้าแล็คซีนมาคั่นระหว่างช่องที่ 4 และ 5 พร้อมกับสอดเข็มเข้าไปที่ช่อง 5 ดังภาพ

10. กางวารสาร เพื่อสอดเข็มออกมาที่ช่องที่ 6 ดังภาพ

11. เริ่มเย็บวารสารเล่มที่ 2 (หมายเลขฉบับที่ลดลงหนึ่งลำดับ) ดังภาพ

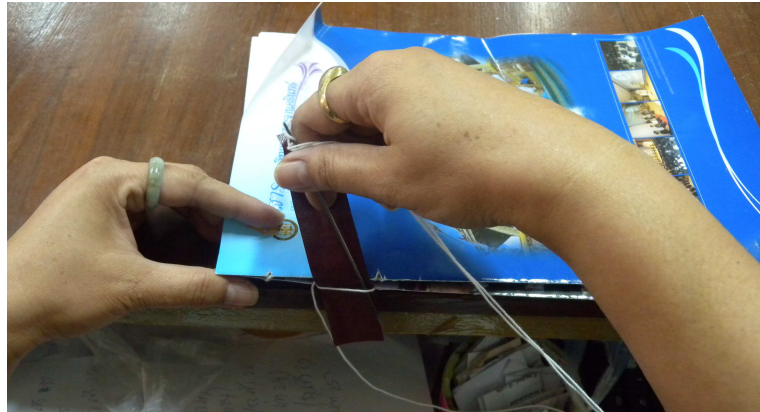
12. สอดเข็มเข้าช่องที่ 6 และสอดออกมาที่ช่องที่ 5 ตามลำดับ ดังภาพ

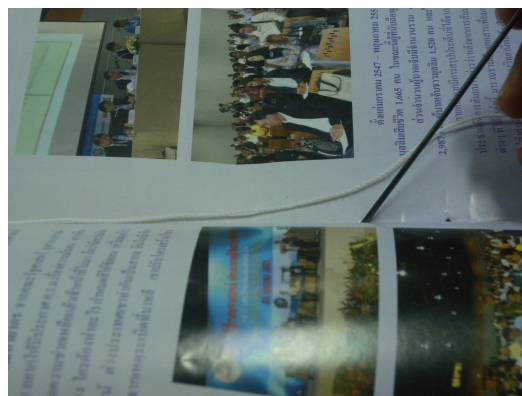
13. ทากาวที่ผ้าแล็คซีนเพื่อให้ยึดติดกับวารสารเพื่อความคงทน ดังภาพ

14. สอดเข็มตลอดเชือกที่พาดระหว่างช่องที่ 5 และช่องที่ 4 ของวารสารเล่มที่ 1 ดังภาพ

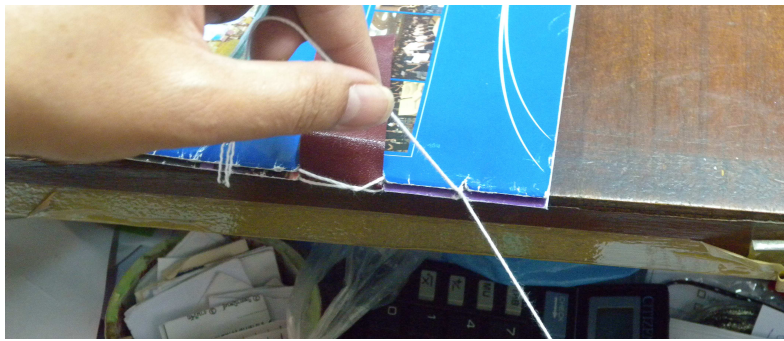
15. สอดเข็มเข้าช่องที่ 4 และสอดเข็มออกมาที่ช่องที่ 3 ของวารสารเล่มที่ 2 ดังภาพ

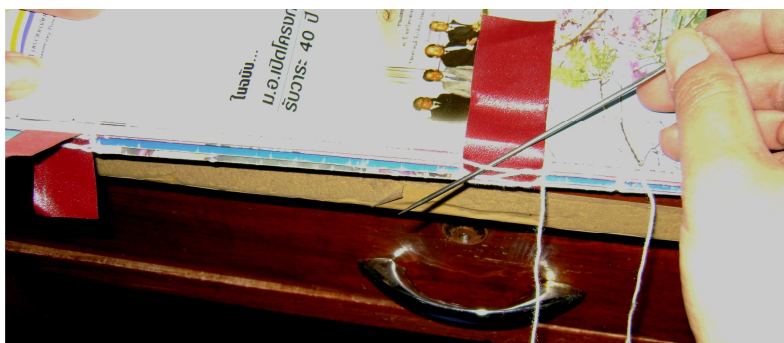
16. สอดเข็มลอดเชือกที่พาดระหว่างช่องที่ 3 และช่องที่ 2 ของวารสารเล่มที่ 1 ลักษณะเดียวกับขั้นตอนที่ 13 แล้วสอดเข็มเข้าที่ช่องที่ 2 และสอดเข็มออกมาที่ช่องที่ 1 ของวารสารเล่มที่ 2 ดังภาพ

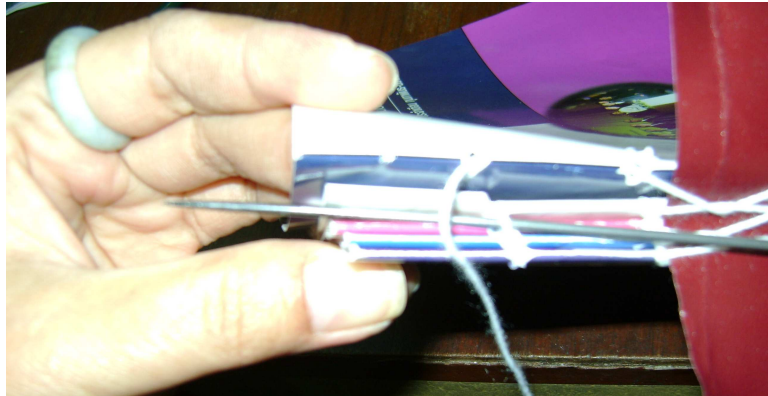
17. นำเชือกที่ยื่นออกมาจากช่องที่ 1 ของวารสารเล่มที่ 1 มัดกับเชือกของวารสารเล่มที่สองให้แน่น ดังภาพ

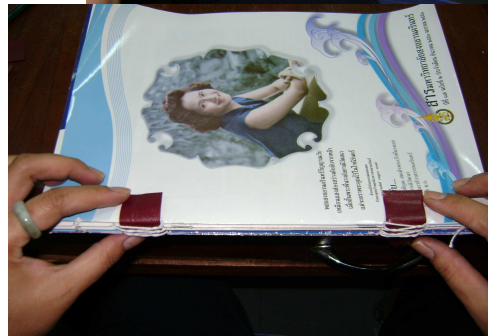
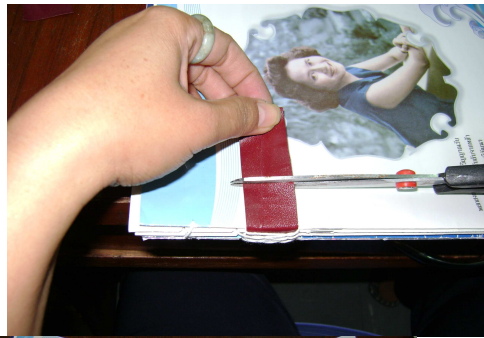
18. นำวารสารเล่มที่ 3 (หมายเลขฉบับที่ลดลงหนึ่งลำดับ) เริ่มเย็บโดยสอดเข็มเข้าที่ช่องที่ 1 สอดเข็มออกจากช่องที่ 2 แล้วสอดเข็มรอดเชือกระหว่างช่องที่ 2 และช่องที่ 3 ของวารสารเล่มที่ 2 และทำลักษณะเดียวกันนี้ในตำแหน่งช่องที่ 4 และช่องที่ 5 ดังภาพ

19. หลังจากสอดเข็มออกมาจากช่องที่ 6 ของวารสารเล่มที่ 3 แล้วให้นำเชือกไปมัดกับเชือกที่ร้อยระหว่างวารสารเล่มที่ 2 และเล่มที่ 1 ดังภาพ

20. ทำซ้ำตามขั้นตอนที่ 12 กับวารสารเล่มที่ 4, 5, 6 จนครบวารสารทุกเล่ม หลังจากนั้น ให้ตัดเชือกที่ยาวเกินไปออกให้เรียบร้อย พร้อมกับตัดผ้าแล็คซิ่นให้เสมอกัน ทากาวที่ปลายผ้าแล็คซิ่นแล้วติดให้แน่น ดังภาพ

21. หลังจากนั้นจะได้วารสารเย็บเล่มแบบฟลิปปลาที่เสร็จเรียบร้อยแล้ว

คำแนะนำ

ควรวางทิ้งไว้ให้กาวแห้งสนิทก่อนนำออกให้บริการ

ภาคผนวก ค

บุคคลเด่นในวงการหนังสือพิมพ์

1. บุคคลในวงการหนังสือพิมพ์ที่เป็นชาวต่างประเทศ

1.1 หมอบรัดเลย์ (พ.ศ. 2347 – 2416)

หมอบรัดเลย์ หรือ นายแพทย์ แดน บีช บรัดเลย์ เป็นผู้บุกเบิกการพิมพ์ในประเทศไทย และได้รับการยกย่องเชิดชูว่าเป็นปรมาจารย์คนแรกของวงการหนังสือพิมพ์ไทย ในปี พ.ศ. 2378 หมอบรัดเลย์ ได้นำแท่นพิมพ์และตัวพิมพ์ภาษาไทยจากประเทศสิงคโปร์มายังเมืองไทย โดยตั้งใจที่จะก่อตั้งโรงพิมพ์สำหรับพิมพ์คำสอนทางศาสนาคริสต์ ต่อมาวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2382 โรงพิมพ์ของหมอบรัดเลย์ได้รับจ้างรัฐบาลสยามในขณะนั้น ให้จัดพิมพ์หมายประกาศ “ห้ามสูบบุหรี่” จำนวน 9,000 ฉบับ ซึ่งต่อมาเมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2385 ยังได้จัดพิมพ์ปฏิทินภาษาไทย ทำให้คนไทยรู้จักวัน เดือน ปี ตามวิธีการนับในระบบสุริยคติเป็นครั้งแรก

พ.ศ. 2387 หมอบรัดเลย์ ได้ออกหนังสือพิมพ์รายปักษ์ (ราย 15 วัน) โดยใช้ชื่อว่า “จดหมายเหตุบางกอกริคเตอร์” ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า “จดหมายเหตุบางกอกฯ” แต่ออกเผยแพร่ได้ปีเดียวเท่านั้น หมอบรัดเลย์ต้องเดินทางกลับสหรัฐอเมริกาเนื่องจากภรรยาของเขาเสียชีวิตด้วยวัณโรค

พ.ศ. 2393 หมอบรัดเลย์ เดินทางกลับมาประเทศไทยอีกครั้ง พร้อมกันนี้ ได้สร้างโรงพิมพ์ขนาดใหญ่ มีแท่นพิมพ์ 2 เครื่อง ตัวพิมพ์อักษรภาษาไทยและภาษาอังกฤษอย่างละ 2 ชุด พร้อมกับสร้างโรงหล่อตัวพิมพ์เอง เครื่องทำปกที่ทันสมัย รับจ้างงานพิมพ์ทุกชนิด รวมทั้งรับซื้อเรื่องแปลต่าง ๆ มาพิมพ์จำหน่าย เช่น สามก๊ก เลียดก๊ก ชิเต็งซัน และซ้องกั๋ง รวมทั้งนิราศลอนดอนของหม่อมราโชทัย (ม.ร.ว.กระต่าย) ซึ่งมีการซื้อลิขสิทธิ์เป็นครั้งแรกในประเทศไทยด้วยเงินที่สูงถึง 400 บาท

พ.ศ. 2402 หมอบรัดเลย์ได้พิมพ์เผยแพร่หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษรายปี ชื่อว่า “บางกอกคาเลนดาร์” ที่บันทึกเรื่องราวของเมืองไทยในทุกแห่งทุกมุม ซึ่งเป็นที่นิยมของชาวต่างชาติที่เข้ามาพำนักในประเทศไทยเป็นอย่างมาก แม้แต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ยังเคยส่งบทความภาษาอังกฤษมาร่วมอยู่ด้วย อาทิ “Near and Distant Members of the Royal Family” ฉบับประจำปี พ.ศ. 2511

พ.ศ. 2407 หลังจากหมอบรัดเลย์เดินทางกลับมาจากสหรัฐอเมริกา ได้ออกหนังสือพิมพ์อีกครั้ง โดยใช้ชื่อเดิมว่า “บางกอกริคเตอร์” ฉบับภาษาไทย และ อีก 1 ปีถัดมาได้ออกหนังสือพิมพ์ “บางกอกริคเตอร์” ฉบับภาษาอังกฤษ ออกเป็นรายปักษ์ทั้ง 2 ฉบับ โดยมีศาสตราจารย์ N.A. McDonald เป็นบรรณาธิการให้กับหนังสือพิมพ์ฉบับภาษาอังกฤษ และ

ได้มีการหารายได้เพื่อการจัดทำหนังสือพิมพ์โดยวิธีการลงโฆษณาให้กับกิจการของอุบางกอกต็อก นับว่าเป็นโฆษณาสินค้าในหน้าหนังสือพิมพ์เป็นครั้งแรกในประเทศไทย

นอกจากนี้ หมอบรัดเลย์ ได้ออกหนังสือพิมพ์ “*บางกอกกริคอเดอร์*” ซึ่งออก ราย 10 วัน หรือเดือนละ 3 ครั้ง อีกฉบับ โดยหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับ มีการเผยแพร่จนกระทั่งปี พ.ศ. 2416

1.2 หมอสมิท (2411)

หมอสมิท (Samuel John Smith) (ประวัติการพิมพ์ไทย, 2550) ได้ตั้งโรงพิมพ์ หมอสมิทขึ้นอยู่ที่ตำบลบางคอแหลมจัดพิมพ์หนังสือต่าง ๆ ออกจำหน่าย หนังสือที่หมอ สมิทจัดพิมพ์ มีทั้งปกแข็งและปกอ่อน แต่ส่วนใหญ่เป็นหนังสือประโลมโลก พิมพ์เป็นสมุดเล็ก ๆ เนื้อเรื่องแต่ละเล่ม เท่ากับเล่มสมุดไทย พิมพ์เป็นปกอ่อนขายราคาเล่มละสลึง ดังมีกลอนกล่าวกันติดปากว่า “เล่มสลึงพึง รู้ท่านผู้ซื้อ” หนังสือของหมอสมิท จึงเป็นหนังสืออ่านเล่นเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นส่วนใหญ่ ผู้อ่านนิยม หมอสมิทจึงพิมพ์หนังสือเพื่อการค้าเป็นสำคัญ ทั้งยังเป็นผู้สั่งแทนพิมพ์ หนังสือเข้ามาขาย ทำให้เกิดโรงพิมพ์ขึ้นอีกหลายโรงและยังเป็นผู้พิมพ์หนังสือตำราการพิมพ์ ขึ้นอีกด้วย โรงพิมพ์ที่เกิดขึ้นใหม่นี้มีทั้งที่เป็นของคนไทย ฝรั่งเศส และจีน ตั้งอยู่ในบริเวณกรุงเทพฯ และ ธนบุรี

พ.ศ. 2411 หมอสมิทและหมอแอนดรูส์ (Mr. John smith and Mr. Thomas S. Andrew) ได้ออกหนังสือพิมพ์รายวันเป็นฉบับแรกในประเทศไทย หนังสือพิมพ์ที่ เคยพิมพ์ออกมาก่อนหน้านั้นเป็นการออกหลายวันต่อฉบับ หนังสือพิมพ์รายวันที่พิมพ์ออกมา ชื่อ Siam Daily Advertiser ระยะแรกออกวันละแผ่น มีข่าวเรือเข้าเรือออก และแจ้งความประสงค์ การจำหน่ายสินค้าของห้างร้านต่าง ๆ 2-3 เรื่อง ข่าวคนตาย ข่าวบุคคลสำคัญชาวต่างประเทศ ที่เข้ามายังประเทศไทย และข่าวพิธีทางคริสต์ศาสนา พิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ ต่อมาจึงได้มีการพิมพ์ เป็นภาษาไทยควบคู่กันไป จำนวนหนังสือที่พิมพ์กันในสมัยรัชกาลที่ 4 พิมพ์รายการละ 200-300 ฉบับเป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นคำสอนทางศาสนาคริสต์ที่พิมพ์ เผยแพร่จึงพิมพ์เป็นจำนวน 1,000 ฉบับ

2. บุคคลในวงการหนังสือพิมพ์ที่เป็นชาวไทย

แวดวงหนังสือพิมพ์ไทย มีบุคคลที่มีความสำคัญและมีบทบาทต่อการพัฒนาหนังสือพิมพ์ มาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถสรุปพอสังเขปได้ดังต่อไปนี้

2.1 กลุ่มบรมวงศานุวงศ์

เป็นกลุ่มบุคคลที่ทรงเป็นพระประยูรญาติใหญ่น้อยทั้งหมดทุกราชสกุล ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่มีบทบาทสำคัญในวงการหนังสือพิมพ์ไทย ได้แก่

2.1.1 พระราชวรพงศ์เธอ พระองค์เจ้ารัชณีแจ่มจรัส กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ “น.ม.ส.” (พ.ศ. 2419 – 2488)

พระราชวรพงศ์เธอ พระองค์เจ้ารัชณีแจ่มจรัส กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ทรงเป็นนักหนังสือพิมพ์และกวีผู้ยิ่งใหญ่เป็นที่รู้จักของคนไทย โดยใช้นามปากกาว่า “น.ม.ส.”

กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ทรงเริ่มต้นทำหนังสือพิมพ์ครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2433 ขณะที่พระองค์มีพระชนมายุได้ 20 ปีเศษ ซึ่งได้ทรงร่วมกับพระสหาย 4 – 5 คน ออกหนังสือพิมพ์ชื่อ “ลักขวิทยา” สาเหตุที่ใช้ชื่อหนังสือพิมพ์เช่นนี้ เพราะวิธีที่ลักขโมยหรือลอกเลียน เอาข้อเขียนจากหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษฉบับอื่น ๆ มาทดลองทำในเมืองไทยเป็นฉบับแรก โดย แต่งเติมขึ้นใหม่ให้สนุกสนานครึกครื้นมากยิ่งขึ้น ผลปรากฏว่าขายดี เป็นที่นิยมของผู้อ่านอย่างยิ่ง แต่หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ พิมพ์ออกเผยแพร่ได้เพียง 2 ปี ก็ต้องหยุดลงเพราะพระองค์และเพื่อน ๆ ต่างมีการกักลั่นมือ

พ.ศ. 2456 ขณะที่พระองค์มีพระชนมายุ 36 พรรษาและทรงดำรง ตำแหน่งอธิบดีกรมพาณิชย (สังกัดกระทรวงการคลังในขณะนั้น) ได้ทรงออกหนังสือ “สมุดแกลงข่าว พาณิชย” ขึ้น ซึ่งต่อมาได้พัฒนาขึ้นเป็นหนังสือพิมพ์ข่าวพาณิชยของกระทรวงพาณิชย อยู่จนถึงปัจจุบันนี้ และในปีนี้ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระอิสริยยศ ขึ้นทรงกรม เป็นพระราชวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์

หลังจากทรงลาออกจากราชการ พระองค์ได้หวนกลับมา ทำหนังสือพิมพ์อย่างจริงจังอีกครั้ง ทรงออกหนังสือพิมพ์ชื่อ “ประมวณ” จำนวน 3 ฉบับ โดยใช้ชื่อตามโรงพิมพ์และวังของพระองค์ที่ตั้งอยู่ถนนประมวณคนละฝั่งกับถนนสีลม นั่นคือ “ประมวณ มารครายอาทิตย์” “ประมวณสารรายอาทิตย์” หลังจากเผยแพร่หนังสือพิมพ์ทั้งสองและติดตลาด อย่างรวดเร็ว จึงออก “ประมวณวัน” ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์รายวันออกมาอีกหนึ่งฉบับ

หนังสือพิมพ์ประมวณวันรายวันและรายสัปดาห์อีก 2 ฉบับ ในขณะนั้น ได้รวบรวมคนหนังสือพิมพ์ชั้นนำในยุคนั้นไว้หลายท่าน อาทิ เกลิม วุฒิมะชัย, สถิตย์ เสมานิล, เสถียร พันธรัชนี, มนัส จรรย์รงค์ และสองพี่น้องแห่งสกุล “พึงบุญ ณ อยุธยา” คือ กิ่ง (ไม้ เมืองเดิม) และ ก้าน (สมทุม บุญเกื้อ) รวมทั้ง บรรพต สิงห์พันธ์ เจ้าของนามปากกา “บรรเลง”

หนังสือพิมพ์ประมวณวัน ออกเผยแพร่ได้เกือบ 10 ปี จนถึงประปี พ.ศ. 2486 เมืองไทยก็เข้าสู่สงครามมหาเอเซียบูรพาโดยทำสัญญาร่วมรบกับญี่ปุ่น ในเหตุการณ์ ครั้งนั้นประเทศไทยได้ถูกฝ่ายสัมพันธมิตรอังกฤษอเมริกาส่งฝูงบินมาทิ้งระเบิด โรงพิมพ์ประมวณวัน โดนระเบิดถล่มแหลกยับเยินไม่อาจกอบกู้ให้กลับคืนมา ซึ่งภายหลังจากนั้น 2 ปี พระองค์ ก็สิ้นพระชนม์ โดยสิริพระชนมายุ 68 ปี 3 เดือน กับอีก 13 วัน

1.1.2 พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (พ.ศ. 2434 - 2519)

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงเป็นปูชนียบุคคล ในทุกสาขาวิชาการ ทรงเป็นทั้งนักการเมือง นักการทูต นักปรัชญา นักนิติศาสตร์ นักประวัติศาสตร์ นักประพันธ์ และยังเป็นนักหนังสือพิมพ์ผู้ยิ่งใหญ่ของไทยด้วย พระองค์ได้ปฏิบัติงานด้านหนังสือพิมพ์ อย่างจริงจัง หลังจากทรงลาออกจากราชการในสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ทรงเป็นผู้ก่อตั้ง หนังสือพิมพ์ “ประชาชาติรายวัน” ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนไทยได้เข้าใจ ถึงการเปลี่ยนแปลงตามวิถีของประชาธิปไตย ทั้งนี้ได้รวบรวมนักหนังสือพิมพ์ชื่อดังแห่งยุค ไว้เกือบครบถ้วน อาทิ กุหลาบ สายประดิษฐ์ (ศรีบูรพา) เป็นบรรณาธิการ, มาลัย ชูพินิจ, โชติ แพร่พันธุ์ (ยาขอบ), เหวียง เสวตะทัต, ป่วน บุรณะศิลปิน, ทองอิน บุญยะเสนา, ดำริห์ ปัทมศิริ, มาโนช วุฒาติย์, สนิท เจริญรัฐ และ สด ภูมระโรหิต เป็นต้น

ในขณะนั้นหนังสือพิมพ์ประชาชาติรายวัน มียอดจำหน่ายสูงถึงวันละ 25,000 ฉบับ ส่วนรายสัปดาห์จำหน่ายได้ถึงสัปดาห์ละ 12,000 ฉบับ นับได้ว่าหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ได้รับความนิยมอย่างสูงในสมัยนั้น โดยเฉพาะบทความหน้า 5 ของเสด็จในกรมฯ ที่ทรงใช้นามย่อว่า *ไววรรณ* ทรงประทานความรู้ในด้านการเมือง การปกครอง ระบบรัฐสภา การเศรษฐกิจ การศึกษา และสังคม อีกทั้งยังทรงวิเคราะห์การเมืองทั้งในและต่างประเทศ ยังผลให้ผู้อ่านทุกระดับชั้นได้รับความรู้รอบรอบประชาธิปไตยอย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

2.2 กลุ่มบุคคลทั่วไป

เป็นกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ มีความสนใจในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร เผยแพร่สู่ประชาชน มีบทบาทต่อการพัฒนาหนังสือพิมพ์ได้เช่นกัน ได้แก่

2.2.1 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (พ.ศ. 2454 – 2538)

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช อดีตนายกรัฐมนตรีนคร และนักหนังสือพิมพ์อาวุโส ผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นนักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ และเสาหลักแห่งประชาธิปไตยของประเทศไทย

ภายหลังเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 การเมืองของประเทศไทยได้เริ่มมีระบบพรรคการเมืองเกิดขึ้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชและเพื่อน ๆ ได้ร่วมกันก่อตั้ง “พรรคก้าวหน้า” ขึ้น โดยดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรค ซึ่งในยุคสมัยนั้นนับว่าเป็นพรรคการเมืองแรกของประเทศไทยที่ก่อตั้งขึ้นเพื่อต่อต้านคณะราษฎรที่เป็นคณะรัฐบาลที่กำลังบริหารบ้านเมืองในช่วงเวลานั้น

ระหว่างนั้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้เขียนบทความภาษาอังกฤษให้แก่หนังสือพิมพ์ลิเบอร์ตี้ ของนาย สอ เศรษฐบุตร โดยมีผู้แปลเป็นภาษาไทยเพื่อนำไปพิมพ์เผยแพร่ในหนังสือพิมพ์ศรีกรุงอีกทอดหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีบทความ กวี สารคดี และนวนิยายอีกหลายต่อหลายเรื่อง เช่น โจเอนายกตลอดกาล ที่ลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์ ของ นายสละ ลิขิตกุล จนกระทั่งปี พ.ศ. 2493 จึงได้ลาออกจากทุกตำแหน่งทางการเมือง แล้วมาดำเนินธุรกิจหนังสือพิมพ์ “สยามรัฐรายวัน” เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2493 ซึ่งยังคงเป็นหนังสือพิมพ์รายวันที่ได้รับความนิยมมาจนถึงปัจจุบัน

เนื้อหาในหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวันในระยะแรก ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ลงมือเขียนด้วยตนเองเกือบทั้งฉบับ หรือที่เรียกกันว่า “วันแมนเปเปอร์” กล่าวคือเขียนเรื่องยาวประจำฉบับ เช่น สามก๊กฉบับนายทุน ฮวนนึ่ง สี่แผ่นดิน คอแล้นเก็บเล็กผสมน้อย ตอบปัญหาประจำวัน สักวา รวมถึงการเขียนบทบรรณาธิการด้วยตนเองทุกวัน หนังสือสยามรัฐรายวันช่วงเวลานั้นพิมพ์ 8 หน้า ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมาก จึงได้มีหนังสือพิมพ์ในเครือติดตามมาอีกหลายฉบับ ได้แก่ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ และชาวกรุง ซึ่งขายดีเช่นกัน

2.2.2 กุหลาบ สายประดิษฐ์ “ศรีบูรพา” (พ.ศ. 2447 - 2517)

กุหลาบ สายประดิษฐ์ เป็นนักหนังสือพิมพ์อาวุโสระดับปรมาจารย์อีกท่านหนึ่งของวงการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย ด้วยความมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับจึงได้มีการก่อตั้งมูลนิธิ “ศรีบูรพา” ขึ้นเพื่อเป็นการประกาศเกียรติคุณ นายกุหลาบ เคยเป็นนายกสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ถึง 2 สมัย คือใน พ.ศ. 2488 – 2489

เมื่อสมัยที่เป็นครูสอนภาษาอังกฤษ กุหลาบ สายประดิษฐ์ ชอบเขียนนิยาย และบทกวีส่งไปลงตามหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ หลายฉบับ โดยใช้นามปากกาที่หลากหลาย แต่ที่โด่งดังและเป็นที่รู้จักมากที่สุดคือ “ศรีบูรพา”

พ.ศ. 2472 กุหลาบ สายประดิษฐ์ ได้ร่วมมือกับเพื่อน ๆ จัดทำหนังสือพิมพ์ “สุภาพบุรุษ” และได้รับจ้างเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์รายวันและรายสัปดาห์อีกหลายฉบับ เช่น หนังสือพิมพ์บางกอกการเมือง ในปี พ.ศ. 2473 หนังสือพิมพ์ไทยใหม่รายวัน ในปี พ.ศ. 2474 และยังรับจ้างเขียนบทความให้แก่หนังสือพิมพ์ “ศรีกรุง” และ “สยามราษฎร์รายวัน” ด้วย

พ.ศ. 2475 ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง กุหลาบ สายประดิษฐ์ ได้รับความไว้วางใจจาก เสต็จในกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ได้ชักชวนให้มาดำรงตำแหน่งเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ “ประชาชาติรายวัน” ของพระองค์ ในระหว่างนี้ กุหลาบ สายประดิษฐ์ ได้เรียนวิชากฎหมายเพิ่มเติม จนได้ปริญญาธรรมศาสตรบัณฑิต

พ.ศ. 2480 กุหลาบ สายประดิษฐ์ ได้เจอภัยการเมืองบีบให้ต้องออกจากตำแหน่งบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ประชาชาติรายวัน ซึ่งต่อมาได้ถูกหมายจับในข้อหา *กบฏสันติภาพ* ในปี พ.ศ. 2495 เนื่องจากเรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิกระบบตรวจข่าวหรือการเซ็นเซอร์หนังสือพิมพ์อย่างทารุณ และได้ถูกปล่อยตัวออกมาในปี พ.ศ. 2500

พ.ศ. 2501 ได้รับเชิญให้เป็นหัวหน้าคณะนำสื่อมวลชนไทยไปเยือนประเทศจีน ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่ประเทศไทยเกิดการปฏิวัติโดย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กุหลาบ สายประดิษฐ์ จึงขอลี้ภัยทางการเมืองอยู่ประเทศจีน และได้เสียชีวิตอยู่ที่นั่นด้วยโรคปอดบวม ในปี พ.ศ. 2517

2.2.3 อิศรา อมันตกุล (พ.ศ. 2464 – 2512)

อิสรา อมันตกุล เป็นนักเขียนและนักหนังสือพิมพ์ที่ได้รับยกย่อง ให้เป็น *พญาอินทรี* ของวงการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องจาก อิสรา อมันตกุล เป็นผู้ก่อตั้งและเป็นนายก 3 สมัย คนแรกของสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย

อิสรา อมันตกุล เป็นผู้มีความคิดในการทำงานว่า “จะต่อสู้และยืนอยู่เคียงข้างผู้อ่อนแอและผู้เสียเปรียบในสังคมอย่างสุดชีวิต” ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการก่อตั้งมูลนิธิ “อิสรา อมันตกุล” เพื่อมอบรางวัลให้แก่บรรดานักข่าวและช่างภาพที่มีผลงานดีเด่นในแต่ละปี (วันที่ 5 มีนาคม ของทุกปี) นอกจากนี้ อิสรา อมันตกุล ยังได้สร้างสรรค์งานเขียนไว้อย่างมากมายไม่ว่านวนิยาย เรื่องสั้น หรือเรื่องยาว จนได้รับยกย่องจากสมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทยว่าเป็นนักเขียนยอดเยี่ยมในวาระครบรอบร้อยปีแห่งเรื่องสั้นไทย

พ.ศ. 2481 อิสรา อมันตกุล เข้าสู่วงการหนังสือพิมพ์อย่างเต็มตัวกับหนังสือพิมพ์ “สุภาพบุรุษ” ของ กุหลาบ สายประดิษฐ์ เป็นระยะเวลา 2 ปีเศษ จึงได้ย้ายไปอยู่กับหนังสือพิมพ์ “สุพรรณภูมิ” และได้ย้ายไปทำงานกับหนังสือพิมพ์อื่น ๆ อีกหลายฉบับ โดยเฉพาะที่หนังสือพิมพ์ “เอกราช” ได้ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้ากองบรรณาธิการ และได้สร้างคนหนังสือพิมพ์ที่มีชื่อเสียงอีกหลายคน อาทิ สุวัฒน์ วรดิลก เจ้าของนามปากกา *รพีพร* และ ส. อาสนจินดา นักแสดงและนักประพันธ์ที่ล่วงลับไปแล้ว เป็นต้น

ภายหลังเหตุการณ์สังครามโลกครั้งที่ 2 อิศรา อมันตกุล ได้ย้ายมาอยู่กับครุมาลัย ชูพินิจ โดยรับผิดชอบจัดทำหนังสือพิมพ์ “พิมพ์ไทยเบื้องหลัง” และ “ข่าว” โดยเป็นคนแรกที่ริเริ่มเขียนสารคดีเบื้องหลังข่าวคดีอาชญากรรมดัง ๆ ทุกเรื่องที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น ซึ่งส่งผลให้หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ขายดีมาก

หนังสือพิมพ์ที่ อิศรา อมันตกุล รับผิดชอบดูแลและเป็นหัวหน้ากองบรรณาธิการ คือ หนังสือพิมพ์ “เดลิเมล์” และ “บางกอกเดลิเมล์” ของบริษัทสี่พระยาการพิมพ์ ของนายแสง เหนะระกูล จนถึงปี พ.ศ. 2501 อิศรา อมันตกุลและเพื่อนนักหนังสือพิมพ์หลายคน ถูกจับกุมในข้อหาการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์โดยไม่มีการสอบสวนความผิด ได้รับการปล่อยตัวโทษจนกระทั่งปี พ.ศ. 2507 จึงได้รับการปล่อยตัวและได้เข้ารับตำแหน่งหัวหน้ากองบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ “เดลินิวส์” จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต รวมอายุได้ 48 ปี

2.2.4 มาลัย ชูพินิจ “แม่นงค์” (พ.ศ. 2449 -2506)

มาลัย ชูพินิจ เป็นนักคิด นักเขียน และนักหนังสือพิมพ์ที่ได้ฝากผลงานไว้ในโลกของวรรณกรรมและวงการหนังสือพิมพ์อย่างมากมาย สามารถเขียนหนังสือได้ทุกแนว โดยในการเขียนแต่ละแนวก็จะใช้นามปากกาที่แตกต่างกันไป ด้วยความอัจฉริยะนี้ทำให้ได้รับพระราชทานปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ทางวิชาการหนังสือพิมพ์ อีกทั้งเป็น “ครุมาลัย” ของนักหนังสือพิมพ์หลาย ๆ คน

พ.ศ. 2470 มาลัย ชูพินิจ ได้ลาออกจากราชการครู มาร่วมมือกับเพื่อน ๆ จัดทำหนังสือพิมพ์ฉบับเล็ก ๆ 2-3 ฉบับ แต่ไม่ประสบความสำเร็จ

พ.ศ. 2474 ได้ร่วมมือกับ กุหลาบ สายประดิษฐ์ ออกหนังสือพิมพ์ “สุภาพบุรุษ”, “ไทยใหม่รายวัน” และ “ผู้นำ”

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง มาลัย ชูพินิจ ได้เข้าร่วมงานในหนังสือพิมพ์ประชาชาติรายวัน ของ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ซึ่งได้รับการถ่ายทอดความรู้อย่างมากมายในทุก ๆ ด้าน

พ.ศ. 2480 มาลัย ชูพินิจ ได้มาออกหนังสือพิมพ์ “ประชามิตร”, “สุภาพบุรุษรายวัน” และ “สุภาพบุรุษรายสัปดาห์” กิจการรุ่งเรืองมาจนกระทั่งเข้าสู่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 การพิมพ์จึงได้ยุติลง

เหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ผ่านไป มาลัย ชูพินิจ ได้ร่วมงานกับบริษัทไทยพาณิชย์การ หรือที่เรียกว่า *ค่ายสลิ้ม* ของนายอารีย์ ลีวีระ ในตำแหน่งที่ปรึกษา โดยเริ่มปรับปรุงหนังสือพิมพ์สยามนิกร ให้เป็นหนังสือพิมพ์ฉบับบ่าย แล้วเริ่มออกหนังสือพิมพ์ “พิมพ์ไทย” เป็นหนังสือพิมพ์เช้าฉบับแรกของไทย เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2489 ซึ่งได้กลายเป็นหนังสือพิมพ์ยักษ์ใหญ่ฉบับเดียวของประเทศไทยในยุคนั้น และมีบทบาทในหน้าที่หนังสือพิมพ์ถึง 20 ปี

ในขณะที่บริหารงานอยู่ที่ค่ายสีลมนั้น มาลัย ชูพินิจ ยังเป็นนักประพันธ์ใหญ่ที่มีผลงานเรื่องสั้น เรื่องยาวกว่า 500 เรื่อง ซึ่งมีสำนวนการเขียนไม่เหมือนใคร โดยใช้นามปากกาต่าง ๆ ที่รู้จักกันแพร่หลายคือ “แม่อนงค์” และ “เรียมเอง”

พ.ศ. 2484 มาลัย ชูพินิจ เป็นผู้หนึ่งในการก่อตั้งสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และเคยได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาวัฒนธรรมญออีกด้วย

2.2.5 เฉลิม วุฒิโฆสิต (พ.ศ. 2448 - 2525)

เฉลิม วุฒิโฆสิต นักหนังสือพิมพ์ที่ได้รับการยกย่องจากวงการหนังสือพิมพ์ว่าเป็น “บรรณาธิการมืออาชีพ” ตลอดกาล อีกทั้งยังเป็นจิตรกรนักวาดภาพปกและภาพประกอบภายในเล่มที่มีฝีมือดี ยามว่างมักจะเขียนภาพปกและภาพประกอบให้กับสำนักพิมพ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะสำนักพิมพ์เพลินจิตต์ และยังนักเขียนหลายนามปากกา เช่น “เฉลิมวุฒิ” และ “รักเลห์”

เฉลิม วุฒิโฆสิต ได้จัดทำหนังสือพิมพ์รายปักษ์ชื่อ “สมานมิตรบันเทิง” โดยรับผิดชอบตั้งแต่แรกเป็นเจ้าของ บรรณาธิการ พิมพ์โฆษณา เขียนเรื่อง วาดภาพประกอบ จัดพิมพ์ ตลอดจนการจำหน่าย ด้วยตนเอง และดำเนินการลักษณะนี้ได้ยาวนานถึง 2 ปี

หลังจากนั้น ได้ออกหนังสือพิมพ์ “เฉลิมวุฒิ” ซึ่งเป็นชื่อเดียวกับนามปากกาของเขาเอง อยู่ได้นาน 2 ปีก็ต้องเลิกกิจการ ต่อมาจึงได้รับหน้าที่เป็นบรรณาธิการให้กับหนังสือพิมพ์อีกหลายฉบับ เช่น หนังสือพิมพ์ “หลักเมือง” ของนายบุญเทียม ต.อังกินันท์ (3 ปี), หนังสือพิมพ์ “ประมวญวัน” ของ พระราชวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (8 ปี), หนังสือพิมพ์ “ประชากร” ของบริษัทโพสต์พับลิชชิง, หนังสือพิมพ์ “นครสาร” และที่สุดท้ายกับหนังสือพิมพ์ “ชาวไทยรายวัน” โดยเป็นบรรณาธิการถึง 27 ปี

เฉลิม วุฒิโฆสิต ได้ร่วมมือกับพระยาปริชาณุศาสน์และเพื่อน ๆ ก่อตั้งสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย (ปัจจุบันตั้งอยู่เลขที่ 299 ถนนราชสีมา เขตดุสิต กรุงเทพฯ) และร่วมเป็นกรรมการบริหารสมาคมชุดแรกและได้ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย 2 สมัย นอกจากนั้นยังได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งเป็นวุฒิสมาชิกและรับพระราชทานปริญญาบัตรวารสารศาสตรมหาบัณฑิต จากสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในสาขาวิชาชีพหนังสือพิมพ์ด้วย นับว่าเป็นนักหนังสือพิมพ์ที่ได้รับการยกย่องว่าเพียบพร้อมด้วยความรู้ความสามารถ ยึดมั่นในวิชาชีพ และจรรยาบรรณมาตลอดชีวิต

2.2.6 เสฐียร พันธรั้ง (พ.ศ. 2454 - 2534)

ศาสตราจารย์ เสฐียร พันธรั้ง ราชบัณฑิตทางพุทธปรัชญา และวิชาการหนังสือพิมพ์ เป็นผู้มีความสำคัญต่อการสอนวิชาการหนังสือพิมพ์และจรรยาบรรณแก่นักศึกษา เป็นอาจารย์สอนอยู่ที่คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จนในปี พ.ศ. 2522 ได้รับแต่งตั้งให้เป็นศาสตราจารย์ทางวิชาการหนังสือพิมพ์ เป็นอีกคนหนึ่ง ที่ร่วมก่อตั้งสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย และเคยดำรงตำแหน่งนายกสมาคมฯ ถึง 2 สมัย

ศาสตราจารย์ เสฐียร พันธรั้ง เป็นอาจารย์ นักเขียน นักข่าว และนักแปลให้แก่หนังสือพิมพ์ “ประมวญวัน” ของพระราชวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ด้วยเนื่องจากเป็นผู้มีความรู้ภาษาอังกฤษอย่างดีเยี่ยม

พ.ศ. 2493 ศาสตราจารย์ เสฐียร พันธีรวัช ได้ร่วมมือกับ เฉลิม วุฒิมุขิต ก่อตั้งหนังสือพิมพ์ “ชาวไทยรายวัน” โดยรับผิดชอบบทความและข่าวต่างประเทศ หนังสือพิมพ์ฉบับนี้มีอายุยาวนานถึง 30 ปี และหยุดการพิมพ์ลงเมื่อ พ.ศ. 2520

2.2.7 โซติ แพร่พันธ์ (พ.ศ. 2448 - 2499)

โซติ แพร่พันธ์ เข้าสู่แวดวงหนังสือพิมพ์โดยมิได้คาดคิดมาก่อน หลังจากที่ต้องออกจากโรงเรียนเทพศิรินทร์กลางคัน เนื่องจากมีเรื่องกับครู ต่อมาครูถนอม เล่าหะวิไล ได้แนะนำให้ทำงานกับหนังสือพิมพ์ “สยามรีวิว” ซึ่งครูถนอมเป็นเจ้าของและบรรณาธิการ เมื่อหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ต้องปิดตัวลงเพราะพิษเศรษฐกิจ ครูถนอมได้ฝากไปทำงานต่อกับหนังสือพิมพ์ “ธงไทย” ของนายเฉลียง เศวตตะทัต

พ.ศ. 2472 ในขณะที่ กุหลาบ สายประดิษฐ์ ออกหนังสือพิมพ์ “สุภาพบุรุษ” ได้เห็นแววนักเขียนของ โซติ แพร่พันธ์ จึงขอร้องให้เขียนเรื่องตลกขบขันมาลงเป็นประจำ โดย กุหลาบ สายประดิษฐ์ ได้ตั้งนามปากกาให้ว่า *ยาขอบ* โดยเลียนแบบมาจากนักเขียนเรื่องตลกชื่อดังชาวอังกฤษที่ชื่อ *W.W. Jacob*

หลังจากนั้น โซติ แพร่พันธ์ ได้มีผลงานการประพันธ์ไว้มากมาย นิยาย ที่ได้รับความนิยมอย่างสูง คือ ยอดขุนพล, ผู้ชนะสิบทิศ และ สามก๊กฉบับวณิก เป็นต้น

พ.ศ. 2491 - 2492 โซติ แพร่พันธ์ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายกสมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยอยู่ 2 สมัย ซึ่งก่อนหน้านี้ได้ร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารของสมาคมฯ มาโดยตลอด

2.2.8 ต.ว.ส. วัฒนาโก “เทียนวรรณ” (พ.ศ. 2385 - 2458)

ต.ว.ส. วัฒนาโก เป็นนักหนังสือพิมพ์คนไทยคนแรก ที่กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ เสรี กล้าเสนอบทความที่ชี้ให้เห็นปัญหาของการเมือง ตลอดจนข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของชาติบ้านเมือง จนตัวเองต้องติดคุก นอกจากนั้น ต.ว.ส. วัฒนาโก ยังเป็นทนายความแก้ต่างให้ราษฎรที่ยากไร้อนาถา โดยไม่เรียกร้องค่าใช้จ่าใด ๆ ซึ่งจัดได้ว่า ต.ว.ส. วัฒนาโก เป็นนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนคนแรกในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช

ต.ว.ส. วัฒนาโก เป็นนักหนังสือพิมพ์คนแรกที่น่าคำว่า *ฟรี (free)* คืออิสระ มาใช้ในการนำเสนอความคิดเห็น ด้วยเห็นว่าการให้พลเมืองมีเสรีภาพจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชาติบ้านเมืองไทยผูกมิตรกับนานาประเทศได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้เพราะ ต.ว.ส. วัฒนาโก เป็นผู้ที่มีความรู้ภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาจีนและภาษาอังกฤษ เป็นอย่างดี จึงได้ทำงานห้างฝรั่งชื่อ ห้างกาต้ฟ ในขณะเดียวกันก็ทำงานเป็นนักเขียนข่าวและนักข่าวให้แก่หนังสือพิมพ์ “Siam Observer” ของนายห้างฝรั่งด้วย

พ.ศ. 2426 ต.ว.ส. วัฒนาโก ได้เปิดสำนักงานทนายความของตนเองขึ้น และนับว่าเป็นสำนักงานทนายความแห่งแรกของเมืองไทย ที่สื่อกอกว้าว ชื่อว่า *ออฟฟิศวรรณานุกูล* และเป็นเหตุให้ต้องประสบเคราะห์กรรมที่เปลี่ยนแปลงชีวิตครั้งหนึ่ง นั่นเป็นเพราะได้ไปรับว่าความและเขียนร่างคำฟ้องกระหนาบถึงเจ้านายชั้นสูง คือ สมเด็จเจ้าฟ้ามหาหมาลา กรมพระยาบำราบปรปักษ์ (ต้นราชสกุล มาลากุล ณ อยุธยา)

พ.ศ. 2443 ภายหลังจาก ต.ว.ส. วัฒนาโก ได้พ้นโทษออกจากคุก ได้ยึดอาชีพทนายความตามเดิม และยังได้ออกหนังสือพิมพ์รายเดือนชื่อ “ตุลยวิภาคพจนกิจ” โดยมีเป้าหมายเพื่อวิพากษ์วิจารณ์การเมืองไทยโดยตรง เรียกร้องให้รัฐบาลสมัยนั้นเลิกบ่อนการพนัน เลิกหวย เลิกทาส เลิกทาส เลิกมีเมียหลายคน รวมถึงการให้รัฐบาลเร่ง ตั้งโรงเรียนขึ้นทั่วประเทศ เพื่อให้คนไทย มีความรู้ เร่งให้บำรุงการทหาร ทั้งกองทัพบก กองทัพเรือให้เข้มแข็งเพื่อความมั่นคงของชาติ ให้ปรับปรุงระบบศาลยุติธรรมและเร่งให้มีเสรีภาพในการปกครองตนเองของประชาชนคนไทยให้มากยิ่งขึ้น

หนังสือพิมพ์ตุลยวิภาคพจนกิจ พิมพ์ขายเดือนละ 1,000 เล่ม ซึ่งขายดี และมีผู้นิยมกันมาก แต่ก็ได้หยุดทำหนังสือพิมพ์ฉบับนี้เมื่อปี พ.ศ. 2449 อย่างไรก็ตามในปีต่อมา คือ ปี พ.ศ. 2450 ได้ออกหนังสือพิมพ์ “ศิริพจนภาค” ตามมา

หากพิจารณาบุคคลผู้มีบทบาทในแวดวงหนังสือพิมพ์ จะพบว่า กลุ่มบุคคลที่เป็นชาวต่างชาติ ได้มีการเดินทางเข้ามาในช่วงที่ประเทศไทยได้เปิดประเทศเพื่อการติดต่อค้าขาย โดยเข้ามาในฐานะของหมอมหาและหรือผู้เผยแพร่ศาสนา ซึ่งได้นำวิทยาการทางการพิมพ์เข้ามาในประเทศไทย ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการพิมพ์รูปแบบต่าง ๆ ตามมา ส่วนกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทในวงการหนังสือพิมพ์ของไทย เกิดจากกลุ่มบุคคล 2 กลุ่ม คือ กลุ่มบรมวงศานุวงศ์ และกลุ่มบุคคลทั่วไป ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในฐานะเป็นผู้ก่อตั้งจัดทำหนังสือพิมพ์ หรือเป็นผู้เขียน โดยเนื้อหา มักนำเสนอในแง่มุมแคบ ๆ เช่น ความเป็นอยู่ การบริหารราชการ หรือการเขียนเรื่องสั้น ในขณะที่เดียวกันได้มีการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ซึ่งช่วงเวลานั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองเป็นยุคต่าง ๆ จากยุคสมบูรณาญาสิทธิราช เป็นยุคประชาธิปไตยเริ่มต้น (พ.ศ. 2475-2500) ยุคเผด็จการ (พ.ศ. 2501-2512) ยุคเริ่มต้นเสรีภาพ (พ.ศ. 2512-2516) ยุคเสรีภาพเกินขอบเขต (พ.ศ. 2516-2519) และยุคปฏิรูปการปกครอง (พ.ศ. 2519-ปัจจุบัน) (สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2553) ซึ่งส่งผลให้ผู้ก่อตั้งหนังสือพิมพ์ ผู้เขียน ที่มีผลงานและแนวคิด ไม่สอดคล้องกับผู้นำประเทศในช่วงเวลานั้น ๆ ต่างได้รับผลกระทบต่องานบางคนต้องโทษจำคุก บางคนต้องหลบหนีไปพำนักยังต่างประเทศ ทำให้เห็นว่าการดำเนินกิจการหนังสือพิมพ์จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ยังคงมีปัจจัยทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องตลอดมา